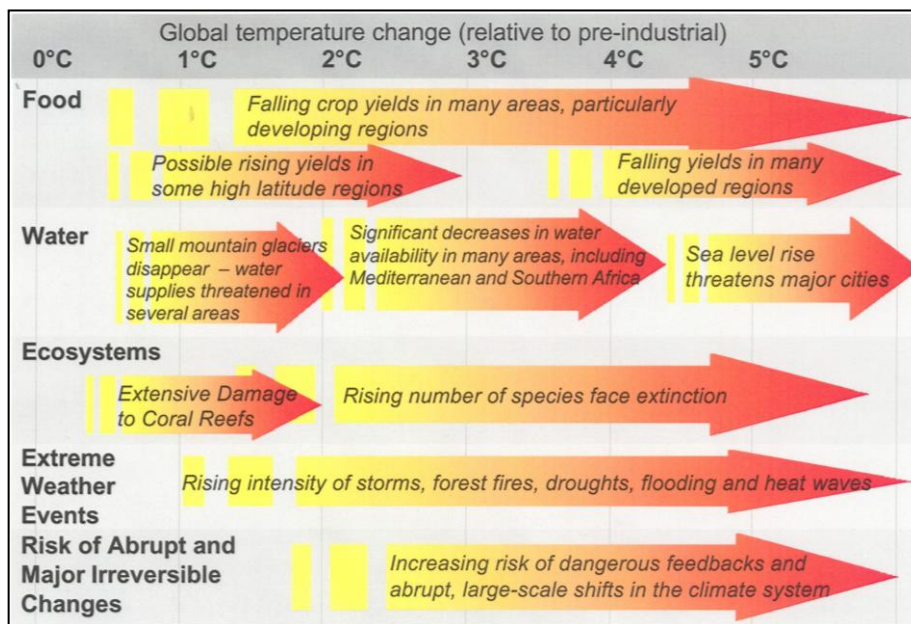

“Turisme i canvi climàtic a Espanya. Reflexions per al debat”

Fernando Prats: arquitecte, membre del Consell Espanyol de Turisme i coordinador de l'Àrea de Sostenibilitat del Pla Estratègic del Turisme Espanyol Horitzó 2020.

Tot indica que les claus que han sustentat el turisme espanyol des dels anys seixanta estan esgotades i que una sèrie de temes centrals n'estan alterant de manera substancial els fonaments. En un món cada dia més condicionat per la velocitat dels canvis i l'augment de les incerteses, el fet de reflexionar sobre el turisme i el seu futur requereix considerar no sols les seves pròpies transformacions internes sinó, també, la seva relació amb l'evolució dels sistemes vitals de la biosfera i, molt especialment, amb el canvi climàtic global, reconegut en l'actualitat com un dels majors reptes de futur.

Relacions entre canvi climàtic i serveis ambientals (Informe Stern)

Per entendre les múltiples relacions entre el turisme i el canvi climàtic, convé recordar, en el fons del panorama general subjacent, entre d'altres, processos de tanta importància com l'alça estructural del preu de l'energia o els compromisos europeus relacionats amb el procés obert a Kyoto, que ja tenen efectes importants sobre l'aviació (reduccions significatives de l'impacte climàtic el 2011) i que assenyalen decreixements en les emissions de gasos d'efecte hivernacle (GEI) per a l'any 2020

d'entorn del 20 % en relació amb l'any 1990. No obstant això, en el nostre país, per diversos motius, tot just hem començat a plantejar-nos les corresponents relacions entre turisme, energia i clima, cosa que provoca un seriós dèficit de posicionament institucional i empresarial en relació amb tres qüestions clau: el coneixement sobre l'abast de la interdependència entre aquestes tres variables; les accions de mitigació de l'emissió de gasos d'efecte hivernacle; i els plantejaments d'adaptació al canvi energètic o climàtic que ens sobrevé. Treballar amb la hipòtesi que el sistema turístic espanyol, amb el pes que té en l'activitat econòmica del país i en sectors clau com el transport, l'edificació, l'allotjament i l'oci, podria eludir el repte climàtic, pot constituir un greu error estratègic que no s'hauria de cometre. Per contra, ja hi ha iniciatives d'impacte "climàtic" en el món i tot indica que cal abordar el repte climàtic des d'ara mateix.

La necessitat de reformular el model turístic espanyol

El turisme espanyol passa un moment difícil que requereix una reconsideració a fons de les pautes de desenvolupament vigents en les darreres dècades. Els trets crítics que assenyalen aquest canvi es xifren en termes d'estancament de l'economia turística (pernoctacions, despesa mitjana i ingressos per país en valor constant); d'emergència d'importantes transformacions en la cultura turística i en l'oci de vacances; de límits de competitivitat tradicional basats en una difícil relació entre preu baix i qualitat alta; de desbordament de la càrrega ambiental en la Mediterrània i les illes; etc. I, en aquesta necessària reformulació del paradigma turístic, la inclusió del "repte climàtic" constitueix una qüestió ineludible.

El canvi climàtic afectarà el conjunt del sistema turístic, cosa que inclou també el transport. Augmentarà la pressió per reduir la seva factura energètica i climàtica i, per tant, caldrà augmentar les mesures de reducció i d'ecoeficiència. Les alteracions provocades pel preu de l'energia i la regulació del transport aeri europeu el 2011 podran repercutir significativament en les tarifes corresponents i en les destinacions més distants dels països emissors. Tot això repercutirà en el foment de sistemes menys contaminants, de plans de mobilitat sostenibles en destinacions i d'estímul de les "vacances de proximitat".

El canvi climàtic també afectarà les destinacions i els serveis turístics. Elevarà la pressió per establir límits de càrrega energètica o climàtica (energia, edificació, mobilitat, etc.) i implantar energies renovables i sistemes de gestió mediambiental. A més, serà necessari preveure i emprendre mesures d'adaptació al canvi, especialment en el litoral mediterrani, els espais naturals protegits i la muntanya vinculada als esports d'hivern.

Deu referències per al debat

Finalment, i a manera de reflexió per al debat, s'ofereix un decàleg d'idees per incorporar el repte del canvi climàtic a la reformulació del model turístic espanyol.

1. **Abans de res, afrontar el repte del canvi climàtic.** Això significa invertir en coneixement sobre la qüestió; assumir les responsabilitats corresponents pel que fa a la mitigació de les emissions que el generen; i sospesar i planificar, amb l'anticipació pertinent, l'adaptació als canvis.

2. **Pensar en clau de sistema turístic i cicle de vida dels processos.** Això és, treballar amb una visió integral de la cadena del valor del sector —transport, destinacions i serveis— i fer-ho amb una consideració dels impactes climàtics inclosos en el conjunt del cicle de vida dels processos, “del bressol a la tomba”.

3. **Treballar amb escenaris de referència a l'any 2020 amb l'objectiu d'alinejar l'empremta energètica i climàtica del turisme amb els compromisos climàtics europeus i internacionals.** I contrastar com es comporten els factors clau d'un escenari integral: els ingressos, la productivitat, els impactes ambientals i climàtics, etc. A partir d'aquí, prendre decisions que condueixin a una confluència desitjable amb els compromisos europeus per a l'any 2020.

4. **Reconèixer la necessitat de reformular el model turístic vigent.** Perquè, a més dels impactes ambientals, les contradiccions del model de “creixement il·limitat” han acabat per afectar la mateixa viabilitat del sector i perquè aquesta només es pot recuperar amb un gir radical de les lògiques turístiques vigents cap a nous paradigmes que assimilïn una planificació i gestió respectuosa amb l'existència de “límits de càrrega” ambiental o climàtica.

5. **Una nova lògica: substituir el “creixement il·limitat” per l'increment del “valor integral” del sistema turístic.** Aquesta nova lògica hauria de permetre articular la recuperació de valor i, alhora, evitar continuar alterant els cicles vitals de la biosfera, ja que només des d'aquesta perspectiva serà possible crear una nova relació sostenible entre el turisme i el canvi climàtic a Espanya.

6. **La revaloració en clau sostenible del sistema turístic.** Hauria de permetre compatibilitzar l'optimització de les oportunitats turístiques i socioeconòmiques, el reequilibri territorial, la contenció del creixement immobiliari, l'augment de l'estalvi i l'ecoeficiència i una reducció progressiva de la càrrega ambiental i climàtica. I això és possible, tal com assenyalen els escenaris elaborats per al Pla Estratègic del Turisme Espanyol Horitzó 2020.

7. **Màxima atenció al transport per la seva alta incidència ambiental i climàtica.** Activa assimilació dels nous compromisos aeris comunitaris el 2011, estalvi i foment de les maneres menys contaminants, plans de mobilitat sostenible en destinacions, impuls del turisme de proximitat, etc.

8. **La importància de les destinacions i els serveis.** Sens dubte, una de les peces clau: més valor per a una economia millor, més aprofitament dels recursos existents i menys impacte ambiental i climàtic. Aquestes qüestions haurien d'estar incloses en les agendes de treball de les destinacions turístiques del país per plantejar, amb vista al futur, qualificacions excel·lents en relació amb el comportament climàtic.

9. **Anticipació en l'adaptació de les zones més vulnerables.** Especialment el litoral mediterrani i les destinacions de naturalesa i muntanya, perquè només si es disposa de temps es poden gestionar adequadament els problemes derivats de la incidència del canvi climàtic en aquestes zones.

10. **Aprofitar i concretar les oportunitats que ha obert el Pla Horitzó 2020.** El Pla planteja una sèrie d'oportunitats que és molt important que s'arribin a concretar des del primer moment:

- Més innovació, més coneixement, més talent i més xarxes de cooperació en les relacions entre turisme, sostenibilitat i canvi climàtic, com també la creació d'un observatori sobre la sostenibilitat del turisme (OST) que inclogui els factors climàtics.
- Creació de grups de treball específics sobre el disseny de mesures de mitigació i d'adaptació al canvi climàtic en les peces clau de la cadena de valor turístic.
- Llançament de prototips emblemàtics replicables en el conjunt del sistema turístic (destinacions, empreses, etc.) que incorporin estratègies sostenibles i climàtiques (mitigació + adaptació) coherents.
- Impuls a la rehabilitació integral de les destinacions turístiques madures del litoral i de projectes integrals en l'interior del país, en clau sostenible i amb plantejaments d'"excel·lència" en relació amb els seus comportaments energètics o climàtics.
- Un lideratge institucional compromès i compartit per convertir el Pla Horitzó 2020 en una acció conjunta cap a un canvi de paradigma turístic en clau de sostenibilitat local i global, que inclou el canvi climàtic. I, per a l'any 2012, entre altres qüestions, s'haurien de poder concertar compromisos concrets en relació amb l'alineament climàtic del turisme espanyol entorn de les posicions europees post-Kyoto.